

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

XORIJIY TILLARNI O‘RGANISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI

Sindarov Jo‘rabek Otabek o‘g‘li

Hafizov Shukrullo Fayzulla o‘g‘li

Toshkent axborot texnologiyalar universiteti.

Annotatsiya: Hozirda loyihalar, darslar nafaqat papka shaklida, balki elektron tashuvchilarda ham yaratilmoqda. Agar darsda multimedia uskunalarini ishlatilmasa, bugungi darslarni tasavvur qilib bo‘lmaydi. Mazkur maqolada chet tillarni o‘rgatish jarayonida yangi axborot texnologiyalarini tadqiq etish yo‘llari aks ettiriladi. Shuningdek chet tilini o‘rganishdagi axborot texnologiyalarining bugungi kundagi ahamiyati tahlil qilindi.

Kalit so‘zlar: loyiha, texnologiya, metodika, chet til, axborot texnologiyalari.

Bugungi kunda ta‘limning o‘ziga xos xususiyatlaridan biri bo‘lgan axborot kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi bilan uning imkoniyatlaridan foydalanib, ta‘lim jarayoniga ayangicha yondashish va uni tashkil etishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. XXI asr — yuksak texnologiyalar asri bo‘lib, zamonaviy yoshlarimiz nafaqat davr ruhiga monand, balki elektron olamdagi taraqqiyotga muvofiq qadam tashlamoqdalar. Shu boisdan ham, yosh avlodga ta‘lim berish jarayoniga boshqacha yondashishni talab etmoqda. Darslarda o‘qituvchining o‘rni ham o‘zgarib bormoqda. O‘qituvchi endilikda asosan yo‘naltiruvchi vazifasini o‘tamoqda. Zamon bilan hamnafas qadam tashlashni maqsad qilgan o‘qituvchilar darsning harqanday qismini AKT orqali jonlantirishga tayyor bo‘lishlarini davr talab etmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 10-dekabrda «Chet tillarni o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi Qarorida «Zamonaviy pedagogic va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda o‘qitishning ilg‘or uslublarini joriy etish yo‘li bilan, o‘z kelayotgan yosh avlodni chet tillarga o‘qitish, shu tillarda erkin so‘zlashadigan mutaxassislarini tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish hamda buning negizida, ularning jahon taraqqiyoti yutuqlari hamda dunyo axborot resurslaridan keng ko‘lamda foydalanishlari, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirishlari uchun shart-sharoit va imkoniyatlar yaratish» ishlari va buning uchun bir qator muhim vazifalarni amalga oshirish zarurligi ko‘rsatilgan. Mazkur hujjatda 2013–2014 o‘quv yilidan boshlab umumiy o‘rta ta‘lim maktablarining birinchi sinflaridan chet tillari avval o‘yin tarzida keyinchalik asosiy ta‘lim fani sifatida AKT vositalaridan foydalangan holda o‘qitish belgilab berilgan. Ushbu muhim Qarorga muvofiq bugun, ayniqsa, chet tillarini o‘rganish darslariga yanada chuqurroq nazar tashlandi. Jahon maydonida yurt sha‘nini munosib himoya qilishi uchun yoshlarimiz, avvalo o‘zining xorijiy tengdoshlari bilan raqobatlasha olishi lozim. Bugun esa raqobat chet tillari, xususan, xalqaro biznes tili bo‘lgan ingliz tilida olib borilmoqda. Darhaqiqat, ta‘lim sifatini, samaradorligini oshirish, o‘quvchilarni qiziqtiradigan o‘yin shaklidagi darslarni maqsadli tashkil etishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar hamda axborot-kommunikatsiya vositalarining roli juda kattadir. Ularni qo‘llash imkoniyatlari ko‘lami kundankunga kengayib, texnik vositalar o‘quv jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Yoshlarga ingliz tilini kompyuter orqali o‘rgatish uchun birinchi navbatda o‘qituvchining o‘zi

kompyuter texnologiyalaridan professional darajada foydalana oladigan bo'lishi kerakdir. Bu darajadagi foydalanishga nafaqat kompyuterning mavjud imkoniyatlaridan to'liq foydalana olish, balki u asosida yangi o'quv dasturlarini tashkil eta olish ham kiradi. Bunday darajadagi pedagog bo'lish uchun har bir chet tili o'qituvchisi zamonaviy texnologiyalar sohasi bo'yicha o'z ustida ko'proq ishlashi zarurdir. Ingliz tilini kompyuter yordamida o'rgatishning an'anaviy o'rgatish usullariga nisbatan bir necha ustunlik jihatlari bordir. Birinchi navbatda, kompyuter asosida ingliz tilini o'rganayotgan o'quvchida tilning to'rt yo'nalishida (gapirish, tinglab tushunish, yozish va o'qish) o'z ko'nikmalarini sinovdan o'tkazish imkoni bo'ladi. Hozirgi vaqtda rivojlangan dasturlar yordamida buning imkoni bordir. Faqat bu usuldagi ta'limga o'quvchini to'g'ri yo'naltira olish kerak. Bundan tashqari kompyuter yordamida chet tillarini o'qitishda o'rgatilyotgan har bir qoida, har bir so'z, har bir tushuncha birligi o'quvchi xotirasida yaxshiroq saqlanishi isbotlangan. Tabiiyki, kompyuterning boy grafik imkoniyatlari, holatlarga oid ma'lumotlarni ovozli, matnli, tasvirli va video ko'rinishda yetkazib bera olishi kompyuter orqali chet tillarini o'qitishni eng samarali usullardan biriga aylantiradi. Asosan, zamon mavzularini tushuntirishda Word va Power Point dasturlaridan foydalansa maqsadga muvofiq bo'ladi. Chunki Word dasturi orqali jadval ko'rinishlaridan foydalanib mavzu yoritib berilsa, o'quvchilar ancha osonroq tushunadi deb o'ylayman. Power Pointda esa shu mavzularni ovozli, rasmi va video ko'rinishlarida ko'rsatib berish orqali o'quvchilarni mavzuga yanada jalb qilish mumkin. Birinchi prezidentimiz I. Karimov "Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch" nomli asarlarida ta'kidlanganlaridek: "Agar O'zbekistonimizni dunyoga tarannum etmoqchi, uning qadimiy tarixi va yorug' kelajagini ulug'lamoqchi, uni avlodlar xotirasida boqiy saqlamoqchi bo'lsak, avvalambor bo'lajak buyuk yozuvchilarni, buyuk shoirlarni, buyuk ijodkorlarni tarbiyalashimiz kerak". Shunday qilib, chet tilini o'rganish hozirgi davr talabi ekan, o'sib kelayotgan yosh avlodga til o'rganishning yangi uslublarini, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"ga asoslangan holda ishlab chiqib, o'qish jarayoniga tavsiya etish olimlar, mutaxassislar oldida turgan dolzarb masalalardan hisoblanadi. Iste'dodli yoshlarimizning o'z qiziqqan sohalarida yetuk mutaxassislar bo'lishlari uchun, avvalam bor chet tilini jumladan, ingliz tilini mukammal bilishlari zarur. Demak, texnologiyalarni joriy qilish, o'qitish uslublarini davr talabiga javob berishini ta'minlash pedagog-olimlarning kechiktirib bo'lmas asosiy vazifalaridir. Mutaxassislar tayyorlash va malakasini oshirish ham dolzarb hisoblanadi. Davlatimizning jahon mamlakatlari bilan olib borayotgan iqtisodiy, siyosiy, madaniy va ma'rifiy aloqalari kuchayib borayotgan bir paytda yoshlarimizning xorijiy mamlakatlar hayoti, madaniyati, urf-odatlarini, tiliga bo'lgan qiziqishlari ortib bormoqda. Bu aloqalarning rivojida xorijiy tillar, ayniqsa, ingliz tilining o'rni beqiyosdir.

Chet tili o'ziga xosligi (tabiiy til yo'qligi sababli o'quvchilar uchun sun'iy til muhitini yaratish) tufayli turli xil texnik o'qitish vositalaridan eng moslashuvchan va keng foydalanishni nazarda tutadigan akademik fandır. Shu sababli, chet tilini o'rgatishda multimedia tomonidan ochilgan yangi imkoniyatlar keng ko'lamli ilovalarni topgan bo'lsa ajab emas. Bu yerda asosiy rol, albatta, multimedia tomonidan o'ynaydi. Lekin birinchi navbatda o'qituvchining o'zi tomonidan Microsoft Word dasturida tayyorlanishi mumkin bo'lgan oddiy multimedia hujjatlari va taqdimotlar (PowerPoint) dan darsda foydalanish. Ularni bajarish va ishlatish oson, lekin darsni faollashtirish va o'quvchilarga emotsional ta'sirini oshirishda ularning roli kata hisoblanadi. Word hujjatlarining afzalligi ularning nisbatan kichik hajmi va yaratilish qulayligidir.

O'qituvchi ularni cheksiz xilma-xil variantlar bilan muayyan vaziyat, mavzu va guruh uchun ishlab chiqishi mumkin. Shu bilan birga, bunday hujjatlar multimediyaning afzalliklarini yo'qotmaydi: ular yorqin, rang-barang, o'quvchilarga individual rejimda ishlash imkonini beradi va ish imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, testning elektron versiyasi talabalarga

obyektlarni hujjat ichida ko'chirish, ularni kerakli joylarda joylashtirish, o'chirish, topshiriq bo'yicha guruhlash, kerakli narsalarni kiritish va h.k. imkonini beradi. Afsuski, faqat bir nechta informatika o'qituvchilari dasturlash qobiliyatlari bilan maqtana oladilar; Boshqa fanlar bo'yicha o'qituvchilar ko'pincha o'rtacha havaskorning kompyuter ko'nikmalariga egadir. Biroq, ba'zi oddiy fokuslar bu erda, masalan, tekshirish testida o'zini o'zi boshqarish elementlarini ta'minlashga imkon beradi. Misol uchun, o'quvchilarga bo'sh joylar yoki jadvallar bilan test topshiriladi, ular javoblarini yozishlari kerak. Amalga oshirilgan test printerda chop etiladi yoki tashlab yuborilgan o'qituvchini baholash uchun floppi diskda, shundan so'ng o'quvchilarga bosish so'raladi bosib bo'lmaydigan belgilar va bu rejimda chop etilgan tugmalar bilan javoblaringizni tekshiring Yashirin matn ... Albatta, bu usulni har doim ishlatish mumkin emas, lekin boshqa testda siz mumkin parol kalitlarni kiritish, mustaqil ish tekshirish uchun topshirilgandan keyingina parolni berish, kalitlar matnini oq rangga aylantirish va ish tugagandan so'ng ma'lum qatorlarni tanlash va matn rangini o'zgartirishni taklif qilish va hokazo. O'qituvchi tomonidan yaratilgan taqdimotlarning ahamiyati shundaki, ulardagi material o'quvchilarga ixcham, to'g'ri ketma-ketlikda beriladi; unda ortiqcha narsa yo'q, hamma narsa ishlaydi tayyor filmlar va slaydlardan farqli o'laroq, muayyan darsning maqsad va vazifalariga erishish. Bundan tashqari, taqdimot uchun siz mumkin qo'yish informatsion va leksik nuqtai nazardan dars mavzusiga eng mos keladigan matn. Taqdimotni qayta ko'rib chiqishda matnni o'chirib qo'yish mumkin, o'quvchilarga slaydlarni o'zlari o'qish vazifasi beriladi. Shunday qilib, o'qituvchi tayyor matnni o'quvchilar uchun moslashtirish va qimmatli dars vaqtini behuda sarflash zaruratidan xalos bo'ladi shovqin tayyor taqdimotlardan foydalanishda deyarli muqarrar bo'lgan ma'lumotlar; bundan tashqari, taqdimot materialining vaqti aniqdir. Lekin, albatta, multimedia o'quvchilarga eng katta ta'sir ko'rsatadi. Ular bizning zamonamizning obyektiv haqiqatiga aylandi va chet tili o'qituvchisi chet tilida haqiqiy muloqotni o'rgatish uchun taqdim etayotgan imkoniyatlardan foydalanishga yordam bera olmaydi. Ular bilan birgalikda maktabga ta'limning yangi shakl va usullari, yangicha tafakkur mafkurasi kirib keladi. Maktabda ilgari qabul qilingan o'qitish modeliga ko'ra: ta'lim texnologiyasi markazida - o'qituvchi; o'quvchilar o'rtasida so'zsiz raqobat mavjud; o'quvchilar sinfda passiv rol o'ynaydi; o'qitishning mohiyati bilimlarni (faktlarni) uzatishdir. Uning o'rmini bosadigan yangi ta'lim modeli quyidagi tamoyillarga asoslanadi: ta'lim texnologiyasi markazida - o'quvchi; ta'lim faoliyatining markazida- hamkorlik; o'quvchilar o'rganishda faol rol o'ynaydi; texnologiyaning mohiyati tinglovchilarning o'z-o'zini o'rganish qobiliyatini va kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirishdir. Multimedia yordamida hal qilinadigan asosiy vazifalar guruhlari quyidagilardan iborat: o'quvchilarning o'quv ishlarini qo'llab-quvvatlash; ona tilida so'zlashuvchilar bilan haqiqiy muloqotni ta'minlash; markazlashtirilgan axborot tizimlarida saqlanadigan jadal o'sib borayotgan axborot fondlaridan ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilariga kirishini ta'minlash; o'qituvchilarning o'zaro hamkorligini ta'minlash, pedagogik tajriba va didaktik materiallar almashish. Multimedia vositalaridan eng qulayi elektron darslik deb ataladi.

Tashkilot turi va o'quvchiga yetkazib berish usuli bo'yicha multimedia darsliklari uch xil bo'ladi: bosma qo'shimchasi bor yoki bo'lmagan CD-ROMda; bosma ilovali yoki ilovasiz Internet saytlarida; CD-ROMda, lekin bosma ilova bilan yoki bo'lmagan holda ba'zi Internet saytlariga bog'langan. Nega multimedia (elektron) darsliklar o'qituvchilar va o'quvchilar uchun juda jozibali? Gap shundaki, yuqori darajadagi kasbiy malakani ta'minlaydigan bilimlar doimo tez o'zgarishlarga duchor bo'ladi. Elektron darsliklar ushbu o'zgarishlarni kuzatish imkonini beradi va shu orqali mutaxassislarni yuqori darajada tayyorlash imkonini beradi. Elektron darsliklarning afzalliklari: Materialning vizual taqdimoti (rang, rasmlar, ovoz, video,

animatsiya va boshqalardan foydalanish). Tez qayta aloqa (o'ratilgan test tizimlari materialning o'zlashtirilishi ustidan tezkor nazoratni ta'minlaydi. Interfaol rejim o'quvchilarga o'quv materialini o'zlashtirish tezligini nazorat qilish imkonini beradi). Yangi ma'lumotlar paydo bo'lishi bilan darslikni muntazam ravishda to'g'rilash qobiliyati (elektron darslik virtual makonning ma'lum bir joyida joylashgan bo'lib, unga millionlab odamlar kirish huquqiga ega; biror narsani qo'shish yoki tuzatish uchun bittasiga o'zgartirish kiritish kifoya. fayl va ertaga millionlab odamlar eski o'quv qo'llanmaning tahrirlangan versiyasiga ega bo'lishadi). Foydalanish qulayligi. Hozirda mavjud elektron darsliklarning kamchiliklari: E'lon qilingan o'quvchilar doirasining yosh xususiyatlarini haqiqiy hisobga olishning yo'qligi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, darsga tayyorgarlik ko'rishda ingliz tili o'qituvchilari turli mahalliy va xorijiy saytlardan materiallardan foydalanish imkoniyatiga egadirlar. Britaniya Kengashi o'qitishda qaysi internet resurslaridan ko'proq foydalanilishini aniqlash maqsadida o'qituvchilar o'rtasida internet-so'rov o'tkazdi. Eng ko'p ishlatiladiganlar orasida o'qituvchilar suhbat xonalari, onlayn lug'atlar, bloglar va virtual o'quv muhitlarini nomladilar. Respondentlarning 10 foizi darsda internetdan foydalanmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Chet tili darsi haqida suhbatlar: pedagogika institutlari talabalari uchun qo'llanma / Passov E.I., Kolova T.I., Volkova T.A., Dobronravova T.N., Voronova O.M., Kraynova E.A. - L., "Ta'lim", - 1975 yil.
2. Bim I.L. Chet tillarni o'qitish metodikasi masalasi to'g'risida. // IYaSh.-1974.- № 2.- S.19-32.
3. Volovin A.V. Buyuk Britaniya va AQSh uslubiy tizimlarida chet tillarini o'rganishga kommunikativ yondoshish // Chet tillarni o'rganishga kommunikativ yondashuv: maqolalar to'plami. ilmiy. asarlar, jild 275 - M., 1985.
4. Ingliz tilini o'qitishning kommunikativ metodikasiga kirish: rus o'qituvchilari uchun qo'llanma -Oksford universiteti matbuoti, 1997 yil.
5. Якубов, Фазлиддин Утаганович. "Лингвистический принцип в теории перевода во взглядах немецких лингвистов." Актуальные вопросы современной науки. 2014.
6. Yakubov, Fazliddin Utaganovich. "Improving communicative language skills through role playing activity." Science and Education 3.2 (2022): 1006-1010.
7. Shodiyev, Muxiddin Berdimuradovich. "The usage of web technologies as social network (Facebook) in teaching a foreign language to adults." Science and Education 3.2 (2022): 973-977.